

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Petoknižje Petra Jambreka za ustavno identiteto Slovenije
Jože Dežman

Article information:

To cite this document:

Dežman, J. (2015). Petoknižje Petra Jambreka za ustavno identiteto Slovenije, Dignitas, št. 67/68, str. 35-40.

Permanent link to this document:

[https://doi.org/ 10.31601/dgnt/67/68-4](https://doi.org/10.31601/dgnt/67/68-4)

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Peteroknjižje Petra Jambreka za ustavno identiteto Slovenije¹

*Jože Dežman*²

Starokomunisti so nas v zadnjih letih zabavali z nekaj spomini, ki spadajo v kategorijo cesarskih novih oblačil. Zdenko Roter je z naslovom Padle maske³ zadel žeblico na glavico. Na to, kaj padle maske demaskirajo, ga je opozorilo več piscev, ga spraševalo o njegovi odgovornosti za zločinske podvige titoizma, pa je Roter vzvišeno molčal in v naročenem intervjuju v Nedeljskem dnevniku⁴ preprosto sporočil, da vztraja pri svojem prav. Torej nam na svoj način sporoča, da mu za dialog ni mar. Pa vendar smo mu lahko hvaležni, da nam je omogočil spraševanja, ki jih sicer morada ne bi bilo. Nadvse zanimiva je omemba, da naj bi bila pravna slovesnost leta 1990 »pri betonirani kraški jami z odvrženimi trupli pobitih domobrancev«. Kdo mu je to povedal, kje je ta jama pod Krenom? Ali bi Roter le povedal, če so to Ušive jame, ki jih razni raziskovalci vsa leta zaman iščejo?

Ali bo Božo Repe v Prvem predsedniku omenil, kako je k Roterju prišel »ugledni psihiater«, ki naj bil »zdravil tri vodilne člane SDSS«. In je to prišel povedat Roterju in mu »izročil nekakšen povzetek občnih strateških izhodišč SDSS, ki mu ga je del eden od pacientov«. Roter je »pogovor zaupal samo M. Kučanu«. Lepo je, če ti psihiatrija služi kot v starih udbovskih časih, mar ne?

Drugi večni funkcionar Martin Košir je svoj življenjepis naslovil *Moja pot skozi čas*⁵ in v slogu prostodušnega naslova prostodušno pove: »Ob osamosvojitvi in uspešnem referendumu smo bili prepričani, da gre za spremembo političnega in ustavnega sistema, ki bo zamenjal stari sistem tako, da bo življenje v samostojni Slove-

¹ Prispevek je bil predhodno objavljen v reviji Reporter z dne 9. 11. 2015.

² Doktor zgodovinskih znanosti, muzealec in publicist.

³ Z. Roter, *Padle maske*, 2013.

⁴ Z dne 29. januarja 2013.

⁵ M. Košir, *Moja pot skozi čas*, 2011.

niji še boljše. Bili smo prepričani, da se kapitalizem ne more več vrniti.«

Miran Potrč je napisal spomine Klic k razumu⁶ in tudi njegov naslov nakazuje podobno prostodušnost, kot sta Roterjeva in Koširjeva. Potrč v nasprotju s Koširjem trdi: »Ni dvoma, da je bil demokratični in mirni prehod iz jugoslovanskega modela socializma v demokratični parlamentarni sistem in moderno tržno gospodarstvo prava odločitev.« Sklene pa kot Martin Košir z obrambo lažnive mitologije, ki gradi na »narodnoosvobodilnem«, pozablja pa »ljudsko revolucijo«: »Da imam prav, dokazujejo mnoga zborovanja, ki se v podporo NOB organizirajo po vsej Sloveniji, pa tudi vse večje število članov Zveze združenj borcev za vrednote NOB. Naj tako tudi ostane.«

Suverenost, ustavnost, prihodnost. Vsemu temu kupu puhle repe, militantnosti in totalitarnosti lahko postavimo nasproti petoknjižje slovenske osvoboditve in osamosvojitve,⁷ ki ga je izdal Peter Jambrek. Zbirka ima skupni naslov Slovenija 1945–2015: suverenost, ustavnost in prihodnost slovenskega nacionalnega sistema. Naj ilustriramo temeljno razliko, ki loči Jambreka od zgoraj omenjenih titonostalgikov. Izrekel jo je na predstavitvi ene od knjig petoknjižja: »Izraz kapitalizem je po moje zunajustavna kategorija. Je pa, če sem nekoliko oseben, ustavna kategorija socializem. V smislu tega, da je protiustaven.« Oziroma če povemo še drugače, Jambrekove knjige so odgovor na brezupne poskuse starokomunistov, ki skušajo braniti titoizem. Tega Peter Jambrek označi, da je propadel zato, ker je temeljil na umoru, ropu, laži, strahu in prevari.

Naslovi knjig so temeljito premišljeni in nas usmerjajo v tisto, čemur Jambrek pravi slovenska ustavna identiteta, vrednostno središče nacije. Jambrek je oseben, predstavlja svojo intelektualno pot in svoje odzive na zgodovinske izzive. Njegovo izhodišče so človekove pravice in temeljna svoboda (knjiga *Theory of rights: theory of human rights and fundamental freedoms – behavioral, social and normative approaches*). Materi, ki je bila taboriščnica v titoističnem koncentracijskem taborišču Ferdreng, je posvetil knjigo, ki pa bistveno širše analizira kršenje temeljnih človekovih pravic in nesvobodo v titoizmu (knjiga *Ženska taborišča: ženska kazenska taborišča za prisilno delo v Sloveniji 1949–1950*). Kritič-

⁶ M. Potrč, *Klic k razumu*, 2014.

⁷ *Založbi Fakulteta za državne in evropske študije in Evropska pravna fakulteta*, 2014.

ne sociološke raziskave socialistične družbe, ki jo preiskujejo z najboljšimi sociološkimi orodji zahodne sociologije, in pregled ustavnega in političnega prehoda Slovenije v demokracijo in samostojno državo v angleščini so nedvomno dragocen prispevek k svetovni prepoznavnosti jugoslovanske in slovenske izkušnje (knjiga *Nation's transitions: social and legal issues of Slovenia's transitions: 1945–2015*). Za slovensko javnost pa sta temeljni knjigi Demokracija in država: slovenska demokracija in država – ustanovitve, krize in vizije ter Ustava in svoboda: ustavna ureditev Slovenije, izvori, temelji in razvoj.

Nasproti starokomunističnim silakom omejenega uma se bralec v Jambrekovih delih naučije vrhunske znanosti (sociologija in pravo), duhovitega sloga, dokumentiranosti in zavezanosti človekovim pravicam in svoboščinam. Pobudam z gradnjo slovenske ustavne identitete, grajene na slovenski ustavi. Upor in svoboda, Kritika socializma je utemeljena na mnogih raziskavah. Naj omenimo, da pod črto Jambrek opozarja, da je »podobnih ustavnih izumiteljev, kot je bil slovenski Edvard Kardelj /.../, v sodobnem svetu veliko. Čeprav se besedila in besedišča njihovih umotvorov med seboj zelo razlikujejo, jim je skupna močna želja, onesposobiti glavne pridobitve evropske pravne civilizacije človekovih pravic in temeljnih svoboščin«. Od Franca do Kaunde, od Gadafija do Homeinija.

Jambrek je bil vodilna oseba v vrsti pobud, ki je tlakovala pot k slovenski ustavi in jo oblikovala. In v petoknjižju je osrednja pozornost posvečena prav temu njegovemu pričevanju. V premisleku o »osrednjih vrednotah upora in svobode« Jambrek izhaja iz tega, da so Karantanija, Kocelj, kmečki punti, tabori, Maister, upor proti okupatorju slovenskemu narodu »oblikovali njegovo samobitnost. Po svojih učinkih pa se nobeden ni iztekel v tisti za narod usodni in dokončni zgodovinski proces, ki ga predstavlja gradnja moderne nacije. Obljubo svobode naroda v okviru lastne države je izpolnilo šele duhovno in politično gibanje, ki je v štirih letih (1987–1991) izvedlo program nacionalne osamosvojitve od ideje do njene ustavne in državne veljave v domačem in mednarodnem pravu«. In kar že katera koli slovenska vlada počne, »to počne, če se tega zaveda ali ne, če hoče ali noče, v trajni odvisnosti od vrednostnega središča slovenske republike, katerega sedež je v območju svetega«. 517 dni in nenastavljena past. Jambrek natančno opiše čas 517 dni od 24. junija 1990 do

23. decembra 1991 slovenske »ustavodajne konstitucije«, v katerem je sedem članov strokovne skupine in 23 članov ustavodajne komisije tedanje Skupščine Republike Slovenije pisalo in urejalo ustavna besedila.

Jambrek je kot sodnik in predsednik slovenskega Ustavnega sodišča ter sodnik Evropskega sodišča za človekove pravice sodeloval v nadaljnjem opredeljevanju vrednostnega središča slovenske nacije. Tudi to dogajanje je v petoknjižju odlično dokumentirano in razloženo. Politično razmerje strank zmagovite demokratične opozicije in režimskega loka po volitvah leta 1990 Jambrek opiše kot »nenastavljeno past«, v katero »sta bili od poletja 1990 dalje ujeti obe strani, ne da bi se je sami natančno zavedali. Demos bi lahko dosegel svoje ustavne – in do novembrske plebiscitne odločitve v Poljčah tudi nacionalne – cilje le tako, da bi se odpovedal trenutni oblasti, opozicija pa je lahko upala na ponovno zavzetje oblasti le, če bi privolila v ponujeno ustavo v paketu z državno osamosvojitvijo. Mislim, da je bila prav ta past ena za Slovenijo bolj srečnih okoliščin. V času od razglasitve neodvisnosti države dalje je opozicijo v resnici silila v sklenitev celovitega in hitrega ustavnega kompromisa, Demos pa v predčasne volitve. Vložki v tedanjo politično trgovino so bili veliki in ko sta si Kučan in Bučar na slavnostni seji ob razglasitvi nove ustave segla v roke, je bilo jasno, da sta oba nekaj dobila in nekaj izgubila: Kučan je za svoje tovariše pridobil možnost predčasne ponovne osvojitve oblasti (ki jo je tudi izrabil), Bučar pa uresničitev Demosovega ustavnega programa«. Vprašanje nove politične kulture Kako ven iz gornje pasti?

Eno od sklepnih Jambrekovih misli je opozorilo, da »je Slovenija v krizi, ki je sistemske narave. Določljiv je tudi njen institucionalni in simbolni izvor. Sprememba institucionalnega sistema zahteva nova lastniška in oblastniška razmerja med državo in civilno družbo. Sprememba simbolnega sistema pa terja ločitev identitetnih in zgodovinskih sporov od demokratičnega političnega procesa«. To je zapleten napotek za vse, ki se oklepajo simbolnih spopadov za preteklost s tako ihto, da skoraj pozabljajo na politiko, kakršno predlaga Jambrek, saj so že »podani ključni pogoji za razlastitev države, ki bo sprostila proizvodne in ustvarjalne sposobnosti prebivalstva. Ta sta mednarodna zaveza države iz leta 2004, da spoštuje skupni evropski gospodarski, finančni in pravni red ter njena ustavna zaveza iz leta 2013, da bo od leta 2015 dalje srednjeročno

uravnotežila prihodke in izdatke državnih proračunov brez zadolževanja».

To so seveda precej drugačni sklepi, kot jih ponujajo starokomunistični provokatorji in teroristični okupatorji lažnih svetov. To so opozorila človeka, ki v svojem petoknjižju postavlja najvišje standarde za praznovanje 25-letnice slovenskega plebiscita in 25-letnice samostojne in demokratične slovenske države.

LITERATURA

M. Košir, Moja pot skozi čas, Koščak, Ljubljana, 2011.

M. Potrč, Klic k razumu, Modrijan, Ljubljana, 2014.

Z. Roter, Padle maske, Sever & Sever, Ljubljana, 2013.

